

УДК 2-523.6(477.87)"17"

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.13>

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ІМСТИЧІВСЬКОГО МОНАСТИРЯ У XVIII СТ. У СВІТЛІ НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДАЗО

Монич Олександр,

аспірант кафедри археології, етнології та культурології
факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», PhD, ThDr
Researcher ID: AAM-6358-2021
<https://orcid.org/0000-0002-1264-2305>

На основі джерельного матеріалу Державного архіву Закарпатської області, а також тематичних праць автор досліджує діяльність одного з давніх чернечих осередків Мукачівської єпархії – Імстичівського Свято-Архангело-Михайлівського чоловічого монастиря.

У статті висвітлено головні етапи структурної розбудови, розвитку і становлення монастиря у XVIII столітті. Завдяки документам ДАЗО автор розширює сталі історичні відомості про монастир та заповнює «білі плями» в діючому літописі обителі.

У статті обґрунтовується факт того, що біля витоків монастиря стояло православне духовенство Мукачівської єпархії. Разом із тим розкриваються проблеми датування щодо переуступлення обителі від Марамороської православної єпархії Мукачівській греко-католицькій єпархії у першій половині XVIII століття.

У публікації вперше презентується цілісна історія обителі в окремому столітті. Дослідник робить спробу упорядкування списку настоятелів монастиря та чернецтва обителі у вказаний період, окремо досліджує соціально-господарську та духовно-просвітницьку діяльність монастиря, загалом аналізує документи, частина з яких вводиться в науковий обіг уперше.

Аналіз дослідницького матеріалу дозволяє стверджувати, що монастир був не тільки центром чернечого життя, але водночас був центром духовного, культурного, соціально-економічного розвитку Березького комітату.

Метою статті є вивчення устрою та розвитку чернечого осередку, відтворення його діяльності у вказаний період, а також опис ключових інституційних процесів, які вплинули на формування, розвиток та збереження монастиря в епоху секуляризаційних реформ імперії Габсбургів.

Виявлені та опрацьовані документи констатують факт того, що монастирський устрій впродовж XVIII століття перебував у процесі активного саморозвитку. Завдяки діяльності настоятелів динамічно розвивалися документообіг, юриспруденція, юридичні та господарські справи. Паралельно з цим ігумени дбали про вдосконалення зовнішнього устрою монастиря, його господарський розвиток, а також розвиток внутрішнього життя чернецтва.

Ключові слова: комітат, єпархія, єпископ, монастир, настоятель, ігумен, грамота.

Monych Oleksandr. Formation and development of Imstychiv Monastery in the 18th century in the light of the new documents of the State Archives of Transcarpathian region

On the basis of the source material of the State Archive of Transcarpathian region, as well as thematic works, the author examines the activities of one of the ancient monastic centers of Mukachevo Diocese – Imstychiv Monastery of the Holy Archangel Michael.

The article highlights the main stages of the structural development, growth and formation of the monastery in the 18th century. Owing to new documents of the State Archives of Transcarpathian region, the author expands the historical information about the monastery and fills in the “white spots” in the current annals of the monastery.

The article substantiates the fact that the founders of the monastery were the Orthodox clergy of Mukachevo Diocese. At the same time, dating problems regarding the transfer of the monastery from Máramaros Orthodox Eparchy to Mukachevo Greek Catholic Eparchy in the first half of the 18th century are revealed.

The publication presents for the first time a complete history of the monastery in one century. The researcher makes an attempt to organize the list of the abbots of the monastery and the monasticism of the monastery in the specified period, separately examines the socio-economic and spiritual-educational activities of the monastery, generally analyses documents, some of which are introduced into scientific circulation for the first time.

The analysis of the research material allows us to state that the monastery was not only the centre of monastic life, but at the same time it was the centre of spiritual, cultural, socio-economic development of the Bereg County.

The purpose of the article is to study the organization and development of the monastic centre, to reproduce its activities in the specified period, as well as to describe the key institutional processes that influenced the formation, development, and preservation of the monastery during the era of secularization reforms of the Habsburg Empire.

Discovered and processed documents state the fact that the monastic system was in the process of active self-development during the 18th century. Due to the activities of the abbots, document circulation, jurisprudence, legal and economic factors developed dynamically. In parallel with this, the hegumen took care of improving the external structure of the monastery, its economic development, and at the same time did not abandon the development of the inner life of monasticism.

Key words: county, eparchy, bishop, monastery, abbot, hegumen, charter.

Історичний розвиток та розбудова давніх монастирів Мукачівської єпархії є цікавою та водночас малодослідженою темою. Наявні джерела та дослідження аксіоматично декларують, що найдавнішими монастирями Закарпаття є Грушівський, Угольський та Мукачівський [1, с. 85; 97–99; 105–120; 131–134]. Проте наприкінці XVII – на початку XVIII століть через різноманітні причини мукачівськими та марамороськими єпископами були засновані нові – давні чернечі осередки. Одним з них є чоловічий монастир на честь святого Архистратига Божого Михайла у селі Імстичово (*угор. Emszticze, Misztice*), який в часи свого заснування розташовувався в комітаті Берег (*Bereg Vármegye*), сьогодні це Хустський район Закарпатської області.

Історія заснування та початків розбудови цієї обителі наприкінці XVII століття вже була предметом наукових доробків [2; 3; 4, с. 172–173; 5, с. 51; 6; 7, с. 77–145; 8; 9; 10, с. 246–247; 1, с. 225–228; 11, с. 70–71; 12, с. 32; 169–175; 13, с. 11–21; 14; 15, с. 192–195]. Однак окремі авторські праці або сфокусовані на вже презентованих науковому загалу дослідницьких працях, або у цих працях немає жодних покликань [10, с. 246–247; 14, с. 290]. З-поміж об'єктивних досліджень про початки та подальшу історію обителі у XVII–XVIII ст.ст. слід відзначити праці Володимира Фенича [13, с. 11–21], Віктора Кічери [16, с. 167–174] та Володимира Мороза [17; 18], в яких автори роблять спроби цілісного або ж часткового опису монастиря в XVII – XVIII ст.ст. Проте, наприклад, у публікації В. Фенича про діяльність монастиря в австрійській та австро-угорській часи не наведено жодного документа ДАЗО з історії обителі в цей період [13, с. 11–21].

Загалом, через об'єктивні та суб'єктивні причини майже всі дослідники Імстичівського монастиря не вказують архівні документи, які перебувають на зберіганні у фондах ДАЗО. З урахуванням цього завдяки виявленим та опрацьованим справам ДАЗО (91 справа) в доробку спробуємо відтворити історичний розвиток і становлення чоловічого монастиря у селі Імстичово у XVIII ст., а разом з тим заповнити «білі плями» в його історії.

Через заявлену тему публікації стисло відзначимо головне – заснування монастиря у селі Імстичово всі дослідники пов'язують з діяльністю колишнього світського священника, який після смерті дружини приймає чернецтво і стає православним єпископом Мукачівської єпархії, – Іоанкія (Зейкана) (†08.11.1686) [2, с. 122–123; 6, с. 25; 8, с. 296; 9, с. 139–140; 1, с. 225–228; 11, с. 69–72; 13, с. 11–15; 15, с. 195; 19, с. 390–395].

На основі дарчої грамоти селянина Улашина від 16 червня 1654 року ми отримуємо відомість про вже існуючий монастир [5, с. 51]. Проте з документа невідомо, чи існував монастир до Улашина, а підстав для ствердної відповіді на це питання інші джерела не дають [18]. Окремі історичні згадки про існуючий монастир у селі Імстичово датуються 1661 роком, коли єпископ Іоанкія у селі збудував «невеличкий осідок для своїх ченців» [10, с. 246; 14, с. 290], куди «офіційно переніс свою катедру» [7, с. 138].

Фактом залишається те, що єпископ Іоанкія Зейкан, який керував парафіями Березького, Уточанського та Марамороського комітатів [7, с. 138], помер 8 листопада 1686 року і був похований в Імстичівській обителі [9, с. 140; 206; 6, с. 25; 7, с. 139; 13, с. 14; 20, с. 155; 21, с. 22]. Окремі автори смерть єпископа помилково датують 1684 р. [2, с. 123; 1, с. 228], 06.11.1687 р. [4, с. 172] і навіть 1688 р. [4, с. 172; 8, с. 300]. Чин відспівування єпископа звершив намісник Мукачівського монастиря, майбутній Мукачівський єпископ, ієромонах Мефодій (Раковецький) [6, с. 25; 13, с. 14].

У фонді № 64 ДАЗО є чотири дарчі документи: «Расписки прихожан о дарении земельных участков Имстичевскому монастырю (16.06.1654–26.12.1850)» [22, арк. 1–3], «Расписки жителей села Имстичево Ильи Копинца и Петра Копинца в получении займа под залог земли (27.05.1657)» [23, арк. 1–4], «Расписка жителя села Имстичево Яноша Добра в получении займа под залог земли (27.05.1670)» [24, арк. 1] та «Грамота жупного собрания Бережской жупы об утверждении завещания дворянина Иоанна Мистицеи о передаче земли Имстичевскому монастырю (10.02.1676)» [25, арк. 1–2]. Останній документ вважають установчим і саме з нього ведуть літопис монастиря [13, с. 16].

Документи ДАЗО значно доповнюють наявну історіографію монастиря і дозволяють з упевненістю констатувати повноцінну діяльність осередку у селі Імстичово у 60–80-х роках XVII століття. Загалом, як було вище сказано, процес перетворення Імстичівського монастиря «на один із духовно-релігійних центрів краю» у другій половині XVII століття вже був предметом окремих досліджень [13, с. 15; 12, с. 32, 163–175].

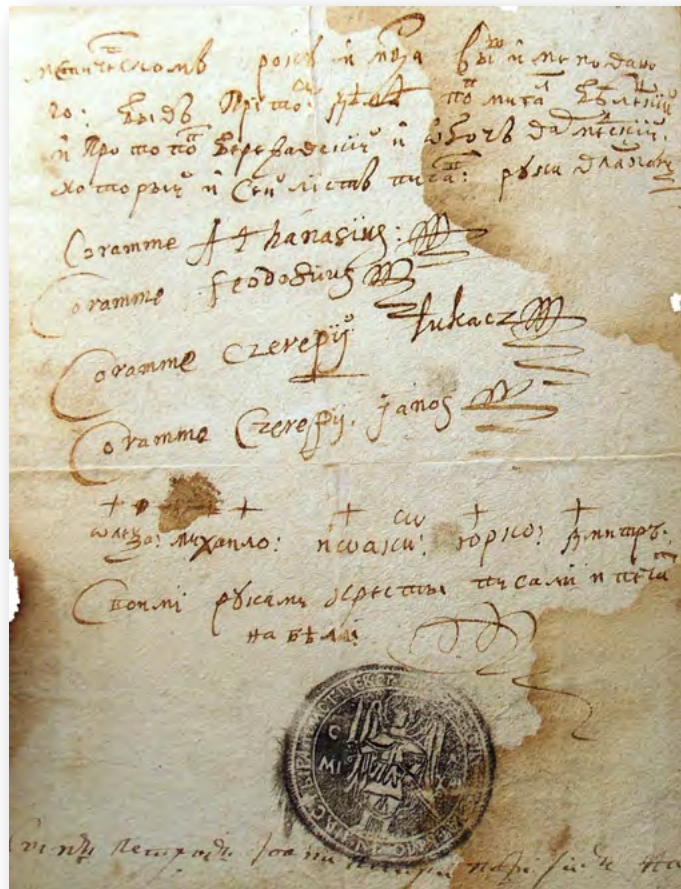

Період активного історичного становлення та розбудови монастиря тривав протягом цілого XVIII століття, а його завершення сягає екватору XIX століття.

У першій половині XVIII століття у монастирі, незважаючи на малу кількість його особового складу, розпочинається стрімкий динамічний розвиток. У короткому часі формується чернеча спільнота, з'являється система чіткого управління на чолі з ігуменом, якому допомагає намісник. Практично з початком століття, що продовжувалося до кінця XIX століття, монастир за рахунок добровільних пожертв, дарчих грамот та заповітів населення значно збагачується земельними ділянками [26, арк. 1; 27, арк. 2; 28, арк. 1; 29, арк. 1–3; 30, арк. 1; 31, арк. 1; 32, арк. 1; 33, арк. 1]. В обителі поступово розвивається система адміністрування, документообігу, бухгалтерського обліку [34, арк. 1–9] та обліку прихожан монастиря [35, арк. 1] тощо.

Відомо, що станом на 22 січня 1709 року монастир уже мав свою оригінальну сажеву, круглої форми печатку. Сфрагіс фіксується в документі під назвою «Грамота ігумена Імстичівського монастиря про взяття на догляд поміщика села Імстичово Миколая Білкея до його смерті в подяку за надання послуг монастирю» [36, арк. 1–2; 9, с. 135]. Ідентична печатка монастиря трапляється і пізніше в архівній справі «Заповіти жителів с. Імстичева Олекси, Михайла, Іоакима, Юрка та Дмитра земельних ділянок Імстичівському монастирю». Крайніми датами документа є 13.05.1750–20.06.1750 р. [37, арк. 1–2]. «Текст і печатки в обидвох джерелах підтверджують факт того, що монастир був названий на честь святого Архангела Михайла» [38, с. 171].

Монастир іноді був місцем соціально-гуманітарного прихистку для населення. Так, згідно з вищенаведеною грамотою ігумена Імстичівського монастиря від 22 січня 1709 року, в обитель «на иждивение» був прийнятий житель села Імстичово Миколай Білкей [36, арк. 1–2]. В цій грамоті зустрічаємо ім'я тогочасного настоятеля монастиря, яким був ігумен Дорофей, «син пана єпископа Іоанна» [9, с. 135], тобто Іоанікія Зейкана. Разом з ним у монастирі був монах Афанасій, «внук єпископа Іоанна» [9, с. 135].

Печатка Імстичівського монастиря. Заповіт жителів с. Імстичово Олекси, Михайла, Іоакима, Юрка та Дмитра про передачу земельних ділянок Імстичівському монастирю. 13.05.1750 р.
ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 340. На 2 арк. Арк. 1зв.

20 грудня 1701 року житель с. Луково Лазур Васілюв заповів монастирю «Чертѣжъ, котори ест под Павловым лазом», а його брат передав монастирю землю, яка знаходилася «конець села Мстичово на Прогонѣ» [12, с. 171].

20 червня 1712 року «Федко Копинець» заповідає після своєї смерті передати монастирю «свою лазину на Павловумъ лазѣ за кырницею Чертѣжъ» [12, с. 172].

30 травня 1720 року брати «на прозвище Лаивичев Олекса, Михаило, Іоакимъ, Юрко, Дмитръ» зі своєї доброї волі віддали монастирю свій «лазъ на имя Чертѣжу верхъ Камяныхъ поточин» [12, с. 172].

Таким чином, у першій чверті XVIII століття монастир стає доволі багатим осідком, який був у юрисдикційному підпорядкуванні православного Марамороського єпископа Досифея (Феодоровича).

Однак канонічна залежність обителі від Мараморошу тривала недовго. Після локаційного перенесення кафедри православних єпископів з Мукачева в Мараморош почалася паралельна розбудова двох окремих контр-центрів. В часи правління Мукачівського греко-католицького єпископа Геннадія (Бізанція) (21.12.1716 – †22.07.1733) Егерський єпископ звинувачував останнього в тому, що священники комітату Угоча через сусідство з Мараморошем «не є щирими прихильниками унії» [39, с. 271]. З метою спростування цього звинувачення 3 лютого 1727 року у Сивлюші (суч. Виноградово) під головуванням Бізанція відбулося зібрання угочанських священників, які не були приєднані до унії. Результатом зборів стало те, що 48 отців склали й підписали *Professio fide* (Сповідування віри) [3, с. 76–91]. З-поміж отців на соборі був присутній також імстичівський священник Іван Зейкань [9, с. 212–224].

У тому ж 1727 році монахи Імстичівського монастиря були підпорядковані Мукачівському унійному єпископу Бізанцію, який 8 травня прийняв і підписав фундаційну грамоту про заснування монастиря 1676 року [13, с. 16].

Таким чином, у 1727 році Імстичівський Архангело-Михайлівський монастир був переуступлений греко-католицьким єпископам Мукачева, хоча був заснований як православний [13, с. 16].

Нова сторінка в історії розвитку чернечого осередку розпочинається в 1733 році. Після відспівування і похорону Мукачівського єпископа Геннадія Бізанція 19 липня 1733 року настоятелі чотирьох монастирів Мукачівської єпархії підписують спільну обітницю і дають згоду на добровільне підпорядкування Мукачівському ігумену. В числі підписантів був ігумен Імстичівського монастиря – ієромонах Мефодій [40, арк. 1]. З цього часу настоятелі, чернецтво, документообіг, фінансові, майнові, господарські та земельні справи цих монастирів були цілковито контрольовані Мукачівським протоігуменом [41, арк. 1–4].

У полі зору протоігумена були справи щодо переводу ченців з одного монастиря в інший. Наприклад, у 1745 році з благословіння настоятеля Мукачівського монастиря ігумена Гедеона Пазина в Імстичівський монастир був переведений монах Йосафат [42, арк. 1]. Крім цього, протягом століття велося постійне листування настоятеля та ченців Імстичівського осередку з настоятелем Мукачівської обителі з приводу різноманітних дисциплінарних, побутових та господарських справ монастиря [43, арк. 1–2; 44, арк. 1–8; 45, арк. 1–4; 46, арк. 1–2]. Мукачівський протоігумен також затверджував вибори, на яких вибиралися настоятелі Імстичівського монастиря [47, арк. 1–8].

У середині XVIII століття обитель фінансово була настільки спроможною, що в ігумена монастиря населення періодично просило кошти (позику) під заставу власної землі або ж рогатої худоби [48, арк. 1; 49, арк. 1; 50, арк. 1; 51, арк. 1–2; 52, арк. 1; 53, арк. 1–6; 54, арк. 1–2; 55, арк. 1]. Монастир володів значними земельними маєтками, які місцевим жителям часто віддавав або під заставу або в оренду [56, арк. 1–2; 57, арк. 1]. Іноді монастир купляв [58, арк. 1] і продавав свої земельні угіддя [59, арк. 1; 60, арк. 1–2], часом монастир теж брав в оренду землі [61, арк. 1].

Претензії місцевих жителів на оренду земельних угідь монастиря або ж їхнє відчуження іноді переростали у судові суперечки [62, арк. 1]. Всі земельні, господарські та судові справи вів монастирський нотар (нотаріус). Відповідно до грамоти наджупана Березької жупи від 1778 р. у монастирі, наприклад, був нотар Йосип Папп [63, арк. 1–2].

Настоятель Імстичівського монастиря іноді виступав захисником людей у справах, пов'язаних з кримінальними впровадженнями [64, арк. 1–2]. У фондах ДАЗО виявлено справу (крайні дати: 24.01.1792–23.04.1792) на 14 аркушах про звільнення злочинця Георгія Калинич настоятелем Імстичівського монастиря від притягнення останнього до кримінально-судової відповідальності [65, арк. 1–14].

Монастир утримував слуг, права яких у різноманітних випадках настоятель відстоював у Березькому жупному відомстві [66, арк. 1–2; 67, арк. 1].

Обитель володіла невеликим господарством, утримувала поголів'я худоби [68, арк. 1–2], а також спільно із сім'єю Зейкан утримувала млин [69, арк. 1–2]. Родина Зейкан, відповідно до архівних документів, передала монастирю чи не найбільше земельних угідь і була одним з його фундаторів.

З проханням про виділення солі для монастиря монахи обителі періодично зверталися до Управління солерудниками в містах Сигіт та Буштино [70, арк. 1; 71, арк. 1–10; 72, арк. 1–3; 73, арк. 1–6; 74, арк. 1–2], іноді, наприклад у 1768 році, до Угорського королівського намісництва в місті Пóжонь [75, арк. 1] (*угор. Pozsony, сучасна Братислава, столиця Словаччини*) або ж до Угорського королівського казначейства [76, арк. 1–9].

Значний вплив на діяльність та становлення обителі мали дворяни сіл Заріччя, Імстичово та Білки, які теж були фундаторами обителі, і очевидно мали право голосу під час вибору ігумена. У фондах ДАЗО виявлено прохання (1752 р.) дворян с. Білки на ім'я протоігумена Мукачівського монастиря про призначення нового настоятеля в Імстичівському монастирі [77, арк. 1].

Незважаючи на початкове, доволі спроможне фінансове забезпечення та пожертви земельних ділянок монастирю місцевим заможним населенням, соціально-економічне становище монастиря в 1750–1800 роках було нестабільним.

26 лютого 1751 року ієромонах монастиря Андрій Медвецький скаржився ігумену Мукачівського монастиря Гедеону Пазину на скрутне матеріальне становище свого монастиря [13, с. 17]. Крім того, імстичівські монахи іноді просили дозволу в Егерського єпископа на збір добровільних пожертв для монастиря. Нами виявлено одне з таких прохань, яке датується 10.07.1787–10.09.1787 р. [78, арк. 1–3]. Цілком очевидно, що в часи ліквідації монастирів фінансові справи були в занепаді навіть у великих монастирях.

У фондах ДАЗО знаходиться документ: «Список настоятелей монастырей ордена Василиан», в якому містяться відомості про Імстичівських ігуменів у XVIII столітті [79, арк. 1–6].

Відповідно до архівної справи протягом XVIII століття настоятелями монастиря були монахи: Леонтій Староста (1736 <?>), Феддей <?>, Мелетій Коб, Герман Хватила, Боніфатій Грецула, Гавриїл Бачинський, Геннадій Бліха та повторно – монах Герман Хватила [79, арк. 5]. На жаль, в 5 аркуші справи № 250 не вказано роки правління наведених монахів. Проте нові виявлені джерела також підтверджують факт існування цих ігуменів, діяльність котрих була дійсно пов'язана саме з Імстичівським монастирем.

Так, до прикладу, 12 серпня 1752 року монах Імстичівського монастиря Мелетій пише донесення настоятелю Мукачівського монастиря «о происшествии в отсутствие настоятеля монастыря» [80, арк. 1–4]. Тобто згаданий у документі монах Мелетій – це і є вищенаведений Мелетій Коб, який в 1752 році був в обителі простим монахом.

Разом з тим 15 червня 1755 року в Краснобрідському монастирі відбувся чернечий собор, на якому настоятель Марія-Повчанського монастиря – ігумен Іоанікій Скрипка був вибраний головним ревізором монастирів ЧСВВ. Згідно з підписами під протоколом зборів участь у соборі взяли: ієромонах Іоанікій Скрипка, ігумен Марія-Повчанського монастиря; ієромонах Прокопій Ковейчак, ігумен Мало-березнянського монастиря; ієромонах Інокентій Кашпер, ігумен Мукачівського монастиря; ієромонах Макарій Шугайда, ігумен Краснобрідського монастиря; ієромонах Боніфатій Грецула, ігумен Імстичівського монастиря; ієромонах Манасій Пукач, ігумен «Мароморыскы» та інші [81, арк. 1зв.]. Таким чином, документ засвідчує, що станом на червень 1755 року ігуменом Імстичівського монастиря був вищезгаданий ієромонах Боніфатій Грецула.

Крім того, відомо, що наприклад о. Гавриїл Бачинський, «будучи настоятелем Краснобрідського монастиря (1759–1762), так захопився тамошньою школою, що подібну школу заснував теж і в Імстичеві. З часом Імстичівська монастирська школа розвинулася у дяківсько-учительську, з якої опісля виходили добре вишколені дяко-вчителі» [11, с. 70]. Отець Гавриїл Бачинський був ігуменом Імстичівського монастиря з 1775 по 1778 роки [11, с. 70].

9 травня 1756 року монахи Імстичівського монастиря звертаються з проханням до графа Карої про надання їм допомоги в будівництві храму у с. Заріччя [82, арк. 1–2]. Згідно з архівними документами станом на 1693 р. парафія с. Заріччя була *de facto* під владою унійної Мукачівської єпархії. Разом з тим відомо, що Імстичівський монастир був підпорядкований унійному єпископу Юрію Бізанцію тільки в 1727 р. Через різноманітні обставини починаючи з 70-х років XVIII ст. (близько 1762 р.) Зарічанський монастир зазнає процесу злиття і стає скитом Імстичівського монастиря. Першим ігуменом уже об'єднаних монастирів в Імстичеві міг бути Боніфатій Грецула [83, с. 179]. Очевидно, ченці просили у графа допомоги або на будівництво монастирського храму або ж були дотичні до будівництва місцевого храму у селі.

Родина графів Карої теж була одними з фундаторів Імстичівського монастиря. В результаті дослідницьких пошуків виявлено прохання від 03.06.1762 настоятеля Імстичівського монастиря на ім'я графині Карої про надання матеріальної допомоги монастирю [84, арк. 1]. Ідентичне прохання монахів до графа Карої про допомогу для будівництва монастиря було написано ченцями і в 1780 році [85, арк. 1–8].

Відповідно до акту візитації монастиря, яку 4 червня 1756 року провів протоігумен Василіанських монастирів ієромонах Іоанікій Скрипка, в Імстичівській обителі був «чинно украшений» дерев'яний храм [86, арк. 1–12; 87, с. 435]. Настоятелем був ігумен Боніфатій Грецула, чернечий послух в обителі несли 3 ченці [87, с. 435].

Станом на 20 серпня 1757 року ігуменом Імстичівського монастиря був о. Герман Хватала (Ториський) [11, с. 70], намісником монастиря – о. Артемій Крутяк, в обителі був один ієромонах – Іполит Пелешик та один монах – Лаврентій Малатяк [88, арк. 1].

Спираючись на «Реєстр» отців та братії монастирів ЧСВВ від 29 квітня 1758 року, ігуменом у монастирі села Імстичево був отець Герман Хватала (Ториський), намісником – Йосип Семанович, у сані ієромонаха – Іполит Пелешик, простим монахом був Лаврентій Малатяк [89, арк. 1].

Відповідно до ідентичного «Реєстру» або ж «Каталогу» від 23 травня 1760 року ігуменом монастиря був о. Боніфатій Грецула, намісником – Никифор Староста, у сані ієромонаха звершували своє служіння в обителі о. Трифон Квочко та Іполит Пелешик, дияконом у монастирі на той час був о. Йосип Сек [90, арк. 1].

Отець Атанасій Пекар, о. Михайло Ваврик та дослідник монастирів Закарпаття В. Мороз вважають, що у 1750 році до Імстичівського монастиря були приєднані Зарічанський та Боронявський монастирі [10, с. 246; 91, с. 133; 14, с. 290; 11, с. 73; 17, с. 31]. Однак той же о. Атанасій Пекар в іншій своїй праці подію злиття цих монастирів датує 1760 роком [11, с. 70]. Згодом Боронявський монастир був все-таки збережений як самостійний [92, с. 77; 11, с. 70; 17, с. 38–45].

З другої половини XVIII століття в обителі діяла монастирська школа [11, с. 70–71] і була власна бібліотека. 31 січня 1780 року був складений список книг, які належали Краснобрідському, Малоберезнянському, Біксадському, Імстичівському, Углянському і Марія-Повчанському монастирям [93, арк. 1–8]. Виявлено ще один ідентичний список церковних книг і церковного інвентарю монастиря, який також датується другою половиною XVIII століття [94, арк. 1].

У червні 1761 року відповідно до виявлених у фондах ДАЗО актів священника с. Раковець Олександра Юрканича останній подарував Імстичівському монастирю кріпосного селянина разом з його майном і володіннями [95, арк. 1–2].

6 липня 1765 року «Гриць Поповичъ Зеиканъ Немешъ» подарував монастирю дві ниви «за рѣковъ на Волосои долѣнѣ, една при манастырскои нивы, а друга при Гаидуковои» [12, с. 173]. Вищенаведена дарча грамота 06.07.1765 року була підтверджена ще однією дарчою від 3 квітня 1771 року, в якій, крім немеша Гриця, згадується його син «Зеиканъ Грѣць Поповъ» та сестра Анна [12, с. 173].

Станом на 1767 рік Імстичівський монастир разом з іншими 7 монастирями (Мукачево, Марія-Повч, Красний Брід, Буковець, Малий Березний, Бороняво та Біксад) входив до списку більших, Василіанських монастирів самостійної провінції святого Миколая на Закарпатті. Загалом у вказаному році провінція нараховувала 13 малих монастирів і понад 100 монахів [96, с. 49].

26 березня 1772 року пан Георгій Зейкан в ігумена монастиря Боніфатія Грецули під заставу землі «даю косаловъ на одну или на два копыцы у городохъ» взяв позику «вонашы (грошова одиниця) три» [12, с. 174].

Станом на 1 серпня 1778 року відповідно до «Відомості» обліку особового складу монахів ордену Василіан в Імстичівському монастирі ігуменом був отець Яків Валкович, посаду намісника обіймав отець Спиридон Молнар, чесними отцями, тобто у сані ієромонаха були: Іполит Пелешак, Севастіан Малик, Іов Молнар, Афанасій Рацин, а чесними братами, тобто простими ченцями були: Ананія Андрешкович та Юстин Кость [97, арк. 2].

21 березня 1779 року між монастирем та Іваном Повхом була укладена земельна угода «на единъ годъ оса посѣяти». Під угодою є підпис: «P. Jacobus Valkovits Ord. S.B.M. professus p.t. Superior V.M. Miszticzensis» [12, с. 174]. Тобто станом на 1779 рік о. Яків Валкович був у званні професора і водночас обіймав посаду настоятеля монастиря.

Як і багато інших монастирів Мукачівської єпархії, Імстичівська обитель у XVIII столітті мала статус «відпустового» монастиря, який мав право надавати вірянам індульгенції в дні відпустових свят. Про це йдеться в листі (крайні дати – 21.08.1774–09.12.1774) про надання права відпущення гріхів Імстичівським і Краснобрідським монастирями [98, арк. 1–4]. Крім того, у фондах ДАЗО є на збереженні прохання (крайні дати – 24.04.1793–19.10.1793) протоігумена Мукачівського монастиря ордену Василіан про надання права відпущення гріхів храмам монастирів у селах Марія-Повч, Красний Брід та Імстичево [99, арк. 1–8]. Підтвердження статусу «відпустового» монастир повторно отримав з рук Римського Понтифіка Пія VII у 1806–1807 роках [14, с. 290; 100, с. 14].

Згідно зі «Списком» настоятелів монастирів ордену ЧСВВ, у 1779 році ігуменом монастиря був монах Герман Хватала (Ториський), в 1780 році посаду ігумена Імстичівського монастиря обіймав монах Юстин Кость, з 1781 по 1786 рік – о. Інокентій Данилович, у 1786 році – монах Ананія Андрешкович, у 1789–1790 роках – монах Анастасій Андрешкович, з 1792 по 1795 роки – Авраамій Колесар [79, арк. 3–3 зв.; 5–6 зв.].

У тій самій архівній справі міститься ще один документ – «Каталогъ или исчисленіе всѣхъ честныхъ оцъ ієромонаховъ и монаховъ чина сѣаго Василія Великаго», які проживали в часи єпископів Геннадія Бізанція, Степана Ольшавського та Гавриїла Блажовського в Мукачівському монастирі. В каталозі, який зроблений у вигляді таблиці, є три колонки: ім'я та прізвище, походження (отечество) і смерть (преставленіє). З документа дізнаємося імена тих ченців, які у XVIII столітті були поховані в Імстичівській обителі. Наприклад, у 1777 році в монастирі був похований ієромонах Досифей Прам, а 1789 році – ієромонахи Іполит Пелеща(и)к, Валаріан Артемович [79, арк. 2–2 зв.].

Ширше вищенаведені факти щодо діючого керівництва Імстичівського монастиря наводить черговий «Список» монахів і монастирів ордену ЧСВВ. Документ свідчить, що станом на 1 липня 1784 року в монастирі посаду ігумена обіймав о. Інокентій Данилович, намісником був о. Феодосій Алмаші, отцями у священному сані були: Іполит Пелещак, Амвросій Теленчик, Венедикт Рибович, Прокопій Сюч, дияконом був Іуліан Дяволинка, а простими ченцями – Ананія Андрешкович та Герасим Сивкович [101, арк. 2].

19 жовтня 1787 року, відповідно до дарчого «тестаменту» (заповіту), Іван Василюк передав монастирю «телек» (кляпчик землі), який знаходився біля Рацинчиної хати [12, с. 174–175].

Очевидно, що наприкінці століття імстичівські монахи вживали в їжу м'ясо. Від 02.02.1790 року нами виявлено прохання монахів монастиря (на 20 аркушах) про виділення м'яса для монастиря [102, арк. 1–20].

Загалом наприкінці XVIII – протягом XIX століть Мукачівські єпископи забороняли в пости вживати в їжу м'ясо монахам [103, арк. 1–13; 104, арк. 1–37; 105, арк. 1–40]. Однак остаточно питання щодо вживання в їжу м'яса монахами було вирішено при управлінні Мукачівського єпископа Олексія Повчія [1, с. 358–359].

Як і в багатьох інших монастирях Мукачівської єпархії з кінця XVIII – протягом XIX століття в Імстичівському монастирі фіксується зниження моралі та монастирської дисципліни [100, с. 17–18]. Ця тема була предметом реляцій настоятеля Імстичівського монастиря ордену Василіан, крайні дати яких коливаються з 16.12.1794 по 19.01.1803 роки [106, арк. 1–14].

Наприкінці 1773 року за правління ігумена Германа Хватала на території обителі був побудований мурований монастирський корпус для шістьох монахів з рефектарем і кухнею, а під монастирем – пивниця [14, с. 290; 11, с. 70].

Наприкінці 90-х років XVIII століття «Гриць Романов» складає заповіт, в якому передає в монастир власну худобу (4 воли, 1 корову, 3 поросят), а також заборговані йому кошти, які боржники (Мелиганіч Феодор, Окаль Олекса, Фурувов, Гриць, Романъ Олекса та ін.) при поверненні повинні віддати в обитель [12, с. 175]. В заповіті згадується один з ієромонахів монастиря – Галактіон [12, с. 175].

У всіх монастирях єпархії, особливо в 80–90-х роках XVIII століття, тобто перед ліквідацією монастирів Мараморошу, періодично проводилася детальна ревізія та інвентаризація рухомого і нерухомого майна, складалися ревізійні акти перевірки тощо [107, арк. 1–2]. Не був винятком і монастир у с. Імстичево. У фондах ДАЗО виявлено інвентарні, майнові та господарські описи монастиря, які проводилися в 1764 [55, арк. 1–2], 11.05.1780–09.08.1780 [108, арк. 1–22], 02.03.1782 [109, арк. 1–6], 30.01.1787–15.11.1787 [110, арк. 1–5], 03.09.1797–09.09.1797 [111, арк. 1–8] та 15.01.1798 роках [112, арк. 1–2]. Відповідно до наявних архівних актів окремо також перевірялися фінансові справи та поточні звіти Імстичівського монастиря [113, арк. 1].

Внаслідок секуляризаційної реформи імператора Йосипа II у 1788 році в комітатах Угорського королівства Угоча та Мараморош було закрито 17 монастирів [114, арк. 4–4 зв.]. До великих монастирів були приєднані менші обителі, відбувалося злиття монастирів. Головними причинами закриття монастирів були: економічна політика привласнення монастирських земель; соціальний чинник, ба навіть асоціальний чинник, адже держава засуджувала пасивну інтеграцію чернецтва у соціумі; відсутність богословських шкіл при монастирях; зниження рівня благочестя; дуже мала кількість монахів, а також те, що монастирі не займалися парафіяльною роботою, освітою місцевого населення, охороною здоров'я, благодійництвом тощо [100, с. 9].

Після реформи Франца Йосипа II діяли такі монастирі, які підпорядковувалися Мукачівському протоігумену: Мукачівський, Краснобрідський, Буківський, Марія-Повчанський, Малоберезнянський, Імстичівський та Біксадський. Таким чином, на території Мукачівської єпархії діючими залишалися 7 монастирів [92, с. 77; 17, с. 40].

У період реформи чернецтва у 1788–1798 роках влада детально перевіряла не тільки фінансовий, господарський та майновий стан монастирів, але складалися акти і відомості обліку особового складу ченців і т.д. Виявлено кілька актів перевірки стану особового складу монахів Імстичівського монастиря, які датуються 1788 [97, арк. 1–23] та 1798 роками [115, арк. 1–4].

У березні 1794 року в монастирі тривало або ж розпочалося будівництво головного храму. Відомість про це знаходиться в проханні настоятеля Імстичівського монастиря на ім'я поміщика Перені про дозвіл вирубки лісу на будівництво храму [116, арк. 1]. Більшість церковних істориків вважають, що новий кам'яний монастирський храм в Імстичівській обителі був побудований у 1798 році за часів ігумена монастиря Авраамія Колесаря [10, с. 247; 14, с. 290; 11, с. 70]. Факт будівництва монастирського храму в цей період підтверджує виявлений нами акт Імстичівського монастиря про встановлення хреста на вежі монастирського храму, який датується 15.08.1799 р. [117, арк. 1–2]. Опосередкована вказівка на тривале будівництво монастирських будівель в Імстичеві наприкінці XVIII ст. міститься в проханні настоятелів Імстичівського та Углянського монастирів на ім'я графа Антона Карої до жупного відомства про надання матеріальної допомоги для будівництва монастирських будівель і утримання монахів [118, арк. 1–7].

Наприкінці XVIII століття спостерігаємо жваве спілкування настоятеля монастиря з Мукачівським греко-католицьким єпископом Андрієм Бачинським. 01 липня 1795 року владику відправляє настоятелю Імстичівського монастиря реляцію щодо публікації булли Папи Римського Пія VI про видачу індульгенції учасникам молебню на честь перемоги австрійських військ над французами [119, арк. 1–4]. З 13.06.1797 по 26.07.1797 між керуючим єпархією і настоятелем монастиря триває листування щодо церковно-господарських питань [120, арк. 1–4].

Згідно з «Відомостями» обліку особового складу монахів ордену Василіан, в Імстичівському монастирі станом на 5 липня 1798 року ігуменом був отець Авраамій Колесар, посаду намісника обіймав отець Никифор Ортутай, чесними отцями, тобто у сані ієромонаха, були: Венедикт Рибович, Августин Демянович, а чесними братами, тобто простими ченцями, були: Геннадій Леферович, Юліан Гамурський та Іов Станкович [115, арк. 1 зв.; 3 зв.].

Отець Авраамій Колесар, якого віряни широко поважали, був Імстичівським ігуменом 18 років (1792–1810) [11, с. 70]. За часів настоятельства о. Колесара Імстичівський монастир переступив поріг XVIII–XIX століть і продовжив свій розвиток і становлення в новому часі.

Таким чином, огляд джерел та дослідницької літератури дозволяє зробити кілька попередніх висновків щодо становлення, розбудови та розвитку Імстичівського чоловічого монастиря у XVIII столітті.

Без сумніву, початки Імстичівського монастиря сягають екватору XVII століття. Однією з важливих подій для обителі було юридичне підтвердження маєтків, яке виклопотав Іоан Мстицеї у грамоті від 10 лютого 1676 р. Цей документ історики вважають початком заснування монастиря.

Засновником і головним фундатором обителі безапеляційно був православний єпископ Іоанікій (Зейкан), який був похоронений у цій обителі 08.11.1686 року. Разом із тим суттєві пожертви на розбудову монастиря у XVIII столітті робили дворянські сім'ї сіл Заріччя, Імстичево та Білки. Серед потужних благодійників та меценатів монастиря слід виокремити родину Зейкан та родину графа Карої.

Монастир, який знаходився на території Березького комітату, перебував у юрисдикційній залежності від православного Мукачівського єпископа до 1727 року. В травні 1727 року Мукачівський єпископ Геннадій Бізанцій підпорядковує імстичівських монахів своїй владі.

Протягом XVIII століття, особливо в 60-х роках, монастир перетворюється на потужного землевласника, в арсеналі якого було багато рухомого і нерухомого майна, господарських будівель тощо. Цей факт дозволяв настоятелям монастиря давати місцевому населенню грошові позики під заставу власної землі, давати в оренду монастирські землі і т.д.

Загалом у XVIII столітті монастир зазнає суттєвого структурного та адміністративного розвитку. В цей період обитель була духовно-просвітницьким центром, в якому діяли монастирська школа, бібліотека тощо. На початку століття монастир мав власну печатку і вів чіткий документообіг. Настоятель монастиря постійно брав участь у провінційних зборах (соборах) настоятелів ЧСВВ на Закарпатті.

Завдяки опрацюванню нових документів ДАЗО стало можливим відтворити список настоятелів та монахів монастиря у XVIII столітті. Серед найвідоміших ігуменів настоятелями Імстичівського монастиря були: єпископ Іоанікій Зейкан, ієромонах Дорофей (син єпископа), ієромонах Мефодій, ієромонах Леонтій Староста, ієромонах Мелетій Коб, ієромонах Герман Хватала (Ториський), ієромонах Боніфатій Грецула, ієромонах Гавриїл Бачинський, ієромонах Геннадій Бліха, ієромонах Яків Валкович, ієромонах Іустин Кость, ієромонах Інокентій Данилович, ієромонах Ананія Андрешкович, ієромонах Анастасій Андрешкович та ієромонах Авраамій Колесар.

У 80–90-х роках XVIII століття в монастирі був побудований мурований корпус для ченців і великий кам'яний храм.

Монастир, без сумніву, був епіцентром релігійного життя Мукачівської єпархії в комітаті Берег. Крім вищенаведеного, це підтверджується тим, що Римський Понтифік неодноразово надавав обителі статус «відпустового» осередку. Цей факт мав суттєве значення як для збереження, ствердження та розвитку обителі у XVIII–XIX століттях, так і для духовно-просвітницької діяльності ЧСВВ на Закарпатті загалом.

Внаслідок секуляризаційних реформ до Імстичівського монастиря були приєднані Зарічанський та Боронявський монастирі, однак останній з часом виокремився і став самостійним.

Без сумніву, Імстичівський монастир разом з іншими 7 монастирями Мукачівської єпархії (Мукачево, Марія-Повч, Красний Брід, Буковець, Малий Березний, Бороняво та Бікад) у XVIII–XIX століттях входив до найбільших Василіанських монастирів самостійної провінції святого Миколая на Закарпатті.

Загалом, підсумки до статті дозволяють констатувати, що чернече життя Марамороської єпархії у XVIII столітті є малодослідженим, а тому це дає хороші перспективи для подальшого дослідження теми розбудови давніх монастирів Мукачівської та Марамороської єпархій.

Література:

1. Василий (Пронин), архимандрит. История Православной Церкви на Закарпатье. Кандидатская работа архимандрита Василия (Пронина) «История Мукачевской епархии (с древнейших времен до Первой мировой войны 1914 года)». Издание второе. Свято-Николаевский Мукачевский монастырь. ОРП «Філокаліа», 2009. 524 с.
2. Дулишкович Іоанн, о. Историческія черты Угро-Русскихъ. Тетрадь II. Унгварь, 1875. 142 с.
3. Дулишкович Іоанн, отецъ. Историческія черты Угро-Русскихъ. Тетрадь III. Унгварь, 1877. 234 с.
4. Жагкович Ю. Епископы Марамороскіе. *Листокъ*. № 15. Год VII. 1 августа. Унгварь, 1891. С. 172–173.
5. Сабовъ Евменій. Христоматія церковно-славянскихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ. Унгвар, 1893. 232 с.
6. Петров А., проф., д-ръ. «Старая вѣра» и унія въ XVII–XVIII вв. Пояснительная записка. *Матеріали для історіи Угорської Русі*. Т. II. Санкт-Петербург, 1906. 88 с.
7. Баран Олександр, д-р., о. Церква на Закарпатті в роках 1665–1691. *BOHOSLOVIA/БОГОСЛОВІЯ*. Т. XXXII. Кн. 1–4. Рим : Українське Богословське Наукове Товариство. 1968. С. 77–145.
8. Лучкай М. Історія карпатських русинів: У шести томах / Дешифр. рукопису, переклад українською мовою та покажчики Ю.М. Сака; Редкол.: Й.О. Баглай, М.М. Вегеш, Д.Д. Данилюк, М.В. Орос, І.М. Сенько. Т. II. Ужгород : Закарпаття, 1999. 388 с., іл.
9. Лучкай М. Історія карпатських русинів: У шести томах / Дешифрування рукопису Ю.М. Сака; пер. укр. мовою А.М. Ігната; покажчики Д.Д. Данилюк, І.М. Сенько. Т. III. Ужгород : Закарпаття, 2002. 328 с., іл.
10. Ваврик Михайло, о., ЧСВВ. По Василіанських монастирях. Торонто, 1958. 286 с.
11. Атанасій В. Пекар, ЧСВВ. Нариси історії Церкви Закарпаття. Том III. Монаше життя. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2014. 216 с.
12. Панькевич І. Матеріали до історії Південнокарпатських українців. Грамоти Заріцького і Мстичівського монастирів на Закарпатті. Грамоти Мстичівського монастиря XVII–XVIII вв. *Науковий збірник Музею української культури в Свиднику*. Т. IV. Кн. 2. Пряшів, 1970. СС. 32; 169–175.
13. Фенич В. Заснування Імстичівського монастиря та його діяльність в Австрійські та Австро-Угорські часи. *Carpatica – Карпатика* / ред. кол.: Е.А. Балагурі, М.М. Вегеш (відп. ред.), Д.Д. Данилюк та ін. Ужгород : УжНУ, 2001. № 12: *Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії*. С. 11–21.
14. Пап Степан, о. Історія Закарпаття: У 3-х т. Т. II. Івано-Франківськ : Нова зоря, 2002. 448 с.
15. Світлінець А. Життєвий шлях та церковне служіння єпископа Іоанікія Зейкана (...?... – 08.11.1686). «*НАУКОВІ ЗАПИСКИ*» Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна). / Кер. редкол.: Високопреосвященніший Феодор, архієп. Мукачівський і Ужгородський. Рецензенти: Данилюк Д.Д., д.і.н., проф., Федака С.Д., д.і.н., проф. Ужгород : Всеукраїнське вид-во «Карпати». № 1. 2011. С. 192–195.
16. Кічера В. Господарський розвиток Мукачівського та Імстичівського монастирів Мукачівської греко-католицької єпархії в 20–30-х рр. XX ст. *Carpatica – Карпатика* / ред. кол.: М.М. Вегеш, С.В. Віднянський, Д.Д. Данилюк та ін.; відповід. за вип.: В.І. Фенич, Т.С. Сергієнко. Ужгород : Говерла, 2006. № 35: *Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат*. С. 167–174.
17. Мороз Володимир. Світильник віри: історія Боронявського монастиря на тлі епох. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2017. 288 с. + 88 с. іл.
18. URL: https://risu.ua/imstichovo-monastir-svyatogo-arhistratiga-mihajila_n58372/amp.
19. Монич О., протоієрей. «Імстичівський ескіз» в часи правління останніх православних архієреїв Мукачівської єпархії: Іоанікія (Зейкана) та Мефодія (Раковецького). «*НАУКОВІ ЗАПИСКИ*» Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна) / Редкол.: митрополит Феодор (Мамасуєв) (голова редкол.), члени редкол.: Ю. Данилюк, протоієрей О. Монич, протоієрей О. Гук, протоієрей В. Юрина, рецензенти: Д. Данилюк, С. Федака. Ужгород : Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2019. № 6. С. 383–409.
20. Мороз В. Заснування і становлення Боронявського монастиря: історія обителі на тлі епохи. *Наукові Записки Ужгородського Університету. Серія «Історично-релігійні студії»*. 2016. Вип. 5. Ужгород : Говерла. С. 154–177.

21. Мороз В. Історія чернецтва у спадщині о. Анатолія Кралицького, ЧСВВ. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. Вип. 1 (42). 2020. С. 20–29.
22. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 23. На 3 арк.
23. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 24. На 4 арк.
24. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 27. На 1 арк.
25. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 30. На 2 арк.
26. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 299. На 1 арк.
27. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 340. На 2 арк.
28. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 753. На 1 арк.
29. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 23. На 3 арк.
30. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 209. На 1 арк.
31. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 226. На 1 арк.
32. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1453. На 1 арк.
33. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2887. На 1 арк.
34. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1383. На 9 арк.
35. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 360. На 1 арк.
36. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 213. На 2 арк.
37. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 340. На 2 арк.
38. Монич О., Миськов І. Єпископські та монастирські сфрагіси 1690–1735 рр. як джерело до вивчення історії Марамороської православної єпархії та Марамороського унійного вікаріату. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. 2022. Вип. 1 (46). С. 167–190.
39. Жаткович Юрій, о. Боротьба Мукачівської греко-католицької єпархії проти впливу Егера. Історичне дослідження. *Праці з історії Угорської Русі / Упорядк. і передм. О.С. Мазурка. Редактор О. Козоріз. Ужгород : Мистецька лінія, 2008. С. 235–316.*
40. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 168. На 2 арк.
41. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 421. На 4 арк.
42. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 273. На 1 арк.
43. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 293. На 2 арк.
44. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 427. На 8 арк.
45. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 431. На 4 арк.
46. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 547. На 2 арк.
47. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3458. На 8 арк.
48. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 124. На 1 арк.
49. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 298. На 1 арк.
50. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 656. На 1 арк.
51. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 667. На 2 арк.
52. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 766. На 1 арк.
53. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 918. На 6 арк.
54. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1050. На 2 арк.
55. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 167. На 2 арк.
56. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 17. На 2 арк.
57. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1541. На 1 арк.
58. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 22. На 1 арк.
59. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 588. На 1 арк.
60. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 703. На 2 арк.
61. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 820. На 1 арк.
62. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 303. На 1 арк.
63. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 833. На 2 арк.
64. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2443. На 2 арк.
65. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1334. На 14 арк.
66. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 716. На 2 арк.
67. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 740. На 1 арк.
68. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 747. На 2 арк.
69. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 705. На 2 арк.
70. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 751. На 1 арк.
71. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 938. На 10 арк.
72. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1061. На 3 арк.
73. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1116. На 6 арк.
74. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1162. На 2 арк.
75. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 187. На 1 арк.
76. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 239. На 9 арк.
77. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 430. На 1 арк.
78. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1138. На 3 арк.

79. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 250. На 6 арк.
80. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 117. На 4 арк.
81. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 477. На 2 арк.
82. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 518. На 2 арк.
83. Монич О. Миколаївський монастир у селі Alsó Karaszló (Заріччя) (за документами Державного архіву Закарпатської області). *Архіви України* / Ред. кол.: Т. Баранова (гол. ред.), А. Бернат, І. Бондарчук, В. Васильєв та ін. *Науково-практичний журнал*. № 2 (319). Квітень–червень. Київ, 2019. С. 167–186.
84. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 619. На 1 арк.
85. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 941. На 8 арк.
86. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 121. На 12 арк.
87. Кінах Гліб, о., ЧСВВ. Посіщення закарпатських монастирів ЧСВВ. в рр. 1755, 1756, 1765, 1809. *Записки ЧСВВ*. Т. III. Вип. 3–4. Львів, 1930. С. 432–446.
88. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 504. На 2 арк.
89. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 524. На 2 арк.
90. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 570. На 4 арк.
91. Пекар А., ЧСВВ. Василянська Провінція св. Миколая на Закарпатті. *Записки ЧСВВ*. Секція II. Т. XI (XVIII). Вип. 1–4. Рим, 1982. 528 с.
92. Кічера В. Інституційна розбудова провінції чину Василян на Закарпатті у період правління Мукачівського єпископа Андрія Бачинського (1773–1809). *Русин*. 2008. № 3–4 (13–14). С. 76–83.
93. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 940. На 8 арк.
94. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1666. На 1 арк.
95. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1761. На 2 арк.
96. Ваврик Михайло, о., ЧСВВ. Нарис розвитку і стану Василянського чина XVII–XX ст. Топографічно-статистична розвідка. Рим, 1979. 217 с.
97. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1174. На 23 арк.
98. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2377. На 4 арк.
99. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 621. На 8 арк.
100. Давні монастирі Мукачівської єпархії (1360–1800). Зведений предметно-тематичний каталог документів Державного архіву Закарпатської області. Фонд № 64, описи 1, 4, 5; Фонд № 151, описи № 1, 5, 6, 22, 25 / Упоряд. протоієрей Олександр Монич. Ужгород : РІК-У, 2021. 392 с.: іл. (серія «Джерела з історії Мукачівської єпархії»).
101. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1048. На 10 арк.
102. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 265. На 20 арк.
103. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 2. Спр. 118. На 13 арк.
104. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 8. Спр. 1968. На 37 арк.
105. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 8. Спр. 2267. На 40 арк.
106. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 802. На 14 арк.
107. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1043. На 2 арк.
108. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 936. На 22 арк.
109. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 984. На 6 арк.
110. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1145. На 5 арк.
111. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1472. На 8 арк.
112. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1501. На 2 арк.
113. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1035. На 1 арк.
114. ДАЗО. Ф. 151. Оп. 12. Спр. 2571. На 4 арк.
115. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1487. На 4 арк.
116. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1389. На 1 арк.
117. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1532. На 2 арк.
118. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1675. На 7 арк.
119. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1392. На 4 арк.
120. ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1446. На 4 арк.